

Резюме

В ЕС селскостопанските производствени системи се изправят пред все по-големи икономически, социални, екологични и институционални предизвикателства. Разкриването на възможности за подобряване управлението на риска при тях, води до подобряване на устойчивостта и стабилността на системите. Четири основни възможности бяха идентифицирани за подобряване управлението на риска в сътрудничество с голям брой и разнообразни заинтересовани страни в различни селскостопански сектори в Европа, а именно: 1) Ползена, достъпна и добре структурирана информация; 2) Професионално, адаптирано и широко разпространено обучение и съвети в земеделието и засилен трансфер на знания; 3) Разработване и разпространение на нови форми на сътрудничество между участниците в системата на селскостопанското производство; и 4) Нови / подобрени продукти и услуги, адаптирани към настоящите и бъдещи нужди на селскостопанските системи. Като всички тези възможности, подобряващи управлението на риска и устойчивостта на селскостопанските системи, насърчават участието както на земеделските стопани, домакинствата и асоциациите на земеделските стопани, така и на участници от веригата за доставки, финансовите институции, неправителствените организации и публичната администрация.

Мотивация

Проект SURE-Farm е насочен към въпросите за подобряване устойчивостта и стабилността на европейските селскостопански системи. Според Meuwissen и колектив (2019) устойчивостта е способността на системата за селскостопанско производство да гарантира изпълнение на присъщите ѝ функции по създаване на частни и публични блага, в условията на все по-сложни и натрупващи се икономически, социални, екологични и институционални предизвикателства, чрез постигане на стабилност, адаптивност или трансформативност на тази система. Селскостопанската система (СС) се характеризира с функциите, които изпълнява, местните условия и участниците, които са включени. Не само земеделските стопани, но и другите заинтересовани страни, които имат тясна взаимовръзка със земеделските стопани, се приемат за участници при постигане устойчивост и стабилност на СС.

Управлението на риска се определя като един от основните процеси за повишаване на устойчивостта на СС. В SURE-Farm ние разбираме управлението на риска като прилагане на управленски процедури и практики към процеса на идентифициране, оценка и преодоляване на стрес-ситуации и дългосрочен натиск върху системите.

Това кратко бизнес ориентирано пресъобщение обобщава основните резултати, свързани с управлението на риска в SURE-Farm. Земеделските стопани в различните селскостопански системи възприемат риска по различен начин (Spiegel et al., 2019), като и прилагат широк спектър от стратегии за управление на риска, за да се справят с различните предизвикателства (Finger et al 2019).

Contact:

Dr. Miranda Meuwissen
Professor of cost-effective risk management
in food supply chains
Business Economics Group
miranda.meuwissen@wur.nl

При вземането на решения земеделския стопанин се влияе от обкръжението си на три нива: доверен вътрешен кръг от лица, източниците на информация и външните влияния (Urquhart et al. 2019). Също така изглежда, че земеделските стопани не са подготвени да се справят с изменението на климата и бързите промени в политиката (Coormans, 2019).

Целта на това кратко бизнес ориентирано прессъобщение е да представи възможностите за подобряване управлението на риска към по-устойчиви и стабилни селскостопански системи в ЕС. Формулираните възможности са идентифицирани чрез оценка на настоящата и потенциалната роля на заинтересованите страни, участващи в управлението на риска, т.е. земеделските стопани, асоциациите на земеделски стопани, кооперативи, участници във веригата на доставки, финансови институции, НПО и гражданското общество и публичната администрация.

Споделени възможности за подобряване управлението на риска

Активната ангажираност и участието на заинтересованите страни е ключов момент при търсене на възможности за повишаване устойчивостта и стабилността на селскостопанските системи в SURE-Farm. За тази цел бяха организирани фокус групи в 11 региона в цяла Европа, с които са обхванати различни производствени системи: от интензивно зърно-производство във Великобритания до екстензивно овцевъдство в Испания. Във всяка от организираниите фокус групи заинтересованите страни представиха идеите си как да се подобри ролята на всички, участващи в различните стратегии за управление на риска в съответната селскостопанска производствена система. Най-приложими в изследваните региони на ЕС се оказаха стратегии за управление на риска, които: i) генерират и поддържат спестявания за по-неблагоприятни времена; ii) поддържат ниско равнище на дългове или изобщо не използват такива, за да се предотвратят всякакви финансови рискове; iii) изискват по-интензивна работа, така че да се гарантира производството и в неблагоприятни условия; iv) прилагат мерки за предпазване от вредители или болести; v) включват участие в организации на производители, кооперативи или кредитни съюзи; vi) са свързани с непрекъснато обучение за подобряване устойчивостта и стабилността на системата; vii) осигуряват достъп до различни доставчици на ресурси; viii) използват пазарната информация за планиране на дейностите на стопанствата в следващи сезони и viii) диверсифицират производството (Spiegel et al., 2019).

Разнообразието от изследвания на регионално равнище, проведени в рамките на проекта, позволи да идентифицираме различни възможности за подобряване управлението на риска, които биха могли да осигурят осезаеми ползи за земеделските стопани. Повече от 500 идеи, споделени от над 80 заинтересовани страни в цяла Европа, първо бяха кодирани и след това групирани спрямо участниците и естеството на предложените подобрения. Това беше итеративен процес, в резултат на който формулирахме основните действия, необходими за подобряване на управлението на риска в селскостопанските системи на ЕС, които са представени по-долу.

Възможности за подобряване на потока от информация

Осигуряване на необходимата цифрова, полезна, актуална и структурирана информация за климатичните фактори и състоянието на пазарите, новите технологии (иновации и внедряване) и предизвикателствата пред сектора. Информационните портали трябва да бъдат внимателно проектирани и лесни за достъп и разбиране от широката аудитория. Тя може да включва и препратки и връзки към съответни електронни страници и източници, ангажирайки всички участници в сектора. Информацията трябва да се предоставя в идеалния случай на роден език на целевите групи и да се подготвя на ясен и разбираем език. Информацията също така трябва да е внимателно подбрана, да се актуализира редовно и да е достоверна. Използването на социални медии и мобилни приложения има потенциал за развитие и разпространение на информацията, но всяка организация, която поема тази роля, трябва да преценява и гарантира качеството на информацията. За повече подробности, вижте таблица 1.

Възможности за подобряване на обучението, съветите и обмяната на опит и знания

Необходимо е да бъде засилено обучението и в двете посоки: 1) От всички участници в СС към земеделските стопани за предоставяне на обученията и съвети относно: предизвикателствата пред дългосрочното управление и финансовото планиране на стопанството, устойчивите практики и ефективното използване на активите му и сътрудничеството между стопаните; 2) От земеделските производители към останалите участници в СС: финансовите институции и участниците във веригата за доставки трябва да отделят внимание на земеделските стопани, които да споделят своя опит и трансферират своите знания към тях. По този начин те ще бъдат по-добре подготвени за спецификите на сектора.

Освен това са идентифицирани и редица инициативи, като демонстрационни проекти, посещения на терен и размяна на опит, с цел по-добро разпространение на знанията сред участниците в СС, защото те предлагат на земеделските стопани работещи решения и засилват чувството им за принадлежност към общността. Тези инициативи трябва да бъдат добре разработени, осъществени и комуникирани на местно равнище, като комбинират различни информационни кампании с демонстриране и на практически приложими знания, разработени в университети и изследователски центрове.

Компаниите, предлагащи комерсиални технологии и услуги трябва да обмислят предоставянето на услуги като лизинг за провеждане на експерименти, с което да насърчат стопаните да се запознаят с най-новите технологии, да повишат информираността им и да подобрят процеса на вземане на решения от тях. Това се отнася и за доставчиците на ресурси, които трябва да засилят организирането на информационни семинари за обучение на земеделските стопани за иновациите и използването на суровини/препарати в селскостопанското производство. Трябва да се обърне специално внимание и на профила на обучаващите и представителите на тези компании на местно ниво. Те трябва да имат добри комуникационни и консултативни умения и да разпознават и познават добре нуждите на стопаните. Освен това, препоръчително е да бъдат предприети и действия за подобряване на обмена на знания е разработването/укрепването на мрежите от обучители и представители, което ще повиши степента на споделяне, актуализиране и подобряване на обученията.

В допълнение, публикациите за представяне на постигнатите научни резултати трябва да бъдат направени по начин достъпен и лесен за разбиране от стопаните. Необходимо е да се отделят повече усилия и за разпространение, като могат да бъдат ангажирани и експерти по комуникация и представяне на казуси и добри примери (например такива, предоставяни от НПО). Различните електронни канали също имат потенциал, защото ангажирането и въвличането на много и разнообразни заинтересовани страни в обученията и изследователски програми се приема за ефективен канал за обмен на знания. За повече подробности, вижте таблица 1.

Възможности за подобряване на обединяването на участниците в селскостопанската система

Въвличането в ефективно и надеждно сътрудничество не е лесно и изисква значителни умения. Заинтересованите страни смятат, че обученията за засилване на сътрудничеството, т.е. разкриването на ползите от сътрудничество, как да се постига съгласие и примери за успешни сътрудничества, са изключително полезни. Подобна инициатива може да бъде създадена и насочвана от асоциации на стопаните в тясно сътрудничество с останалите участници в СС. Освен това, такава инициатива може да бъде придружена и от специални платформи за споделяне на опит. Онлайн платформите допринасят за привличането на повече потребители и непрекъснато се повишава тяхната стойност като средства за обучение и изграждане на мрежи. Много дигитални инструменти, като инструменти за управление на проекти и за сътрудничество, имат потенциал да станат истински мотор за развитие на сътрудничеството.

Потенциал има както за укрепване на съществуващите мрежи, така и за разработване на нови. Затова са необходими и нови форми на сътрудничество между земеделските стопани, съсредоточени върху споделянето на дейности, за да се справят с многото и интензивни селскостопански дейности и да улеснят процесите. Твърди се, че мрежите за иновативно сътрудничество не следва да включват само земеделски стопани от различни равнища (местно, регионално, европейско), но и участници от различните сектори в системата на селското стопанство (т.е. мрежи от участници по цялата верига, от финансови институции). Най-подходящите инструменти за засилване създаването и функционирането на мрежите в селскостопанските системи са използването на цифрови и виртуални решения и улесняване контакта лице в лице.

Използването на договори, включващи участниците по цялата верига на доставките е друга препоръка, която е свързана с балансиране на преговорните сили между участниците и позволява координиране на предлагането по веригата на доставки. Това действие може да бъде подкрепено чрез споделяне на добри практики във веригата на доставки чрез специални платформи.

И накрая, създаването и предлагането на нови продукти може да засили сътрудничеството между участниците в цялата система. Сътрудничеството по веригата на доставки може да бъде засилено и от банките чрез проектиране на нови продукти за финансиране на съвместни инициативи между участниците във веригата на доставки; сътрудничеството между финансовите институции пък може да бъде засилено и чрез комбиниране на продукти за финансиране и застраховане. За повече подробности, вижте таблица 1.

Възможности за преодоляване на различията между продуктите/услугите, които се предоставят на земеделските стопани и рисковете, с които те се сблъскват

Необходимо е разработване и на инструменти, които да улеснят оценката на икономическите предизвикателства и да подпомагат вземането на решения от самите земеделски стопани. Добре е те да бъдат придружени и от дигитални материали и дигитално обучение. Финансовите институции биха могли да предоставят подобни симулативни модели в своите дигитални платформи.

Земеделските стопани се нуждаят от адаптирани финансови продукти, с по-широки опции за гарантиране (например при договори за продажба), адекватни и гъвкави срокове за погасяване съобразени с техните нужди, спецификите на паричните потоци в стопанството и тяхната ликвидност. Земеделските стопани са изправени пред предизвикателството да синхронизират сроковете на финансовите плащания и паричните си потоци, особено тези, свързани с приходите от продажби и подкрепата, предоставяна им в изпълнение на различни политики. Краткосрочните финансови продукти за подпомагане на оборотния капитал на стопаните следва да бъдат по-широко разпространени (например такива за финансиране на покупка на суровини за следващата производствена година). Необходимо е да се разработят и нови инвестиционни продукти с благоприятни условия, адаптирани към съвместни и иновативни проекти. Необходимо е и разработване на нови застрахователни продукти за справяне с нарастващите екологични и икономически предизвикателства.

Участниците във веригата на доставка, създадени от организации и асоциации, следва да споделят добри практики при създаване и подписване на договори, което осигурява и по-справедливото им изпълнение сред самите тях. За пореден път контролираните и актуализирани дигитални платформи могат да улеснят подобни дейности.

Освен това участниците в СС трябва да положат усилия в обучението на персонала си за получаване на задълбочени познания за стопанския бизнес и умения за комуникация и консултации. Техните консултанти трябва да присъстват постоянно и да бъдат лесно достъпни в селските райони. Контактът лице в лице между стопаните и консултантите трябва да е възможен дори и в селските райони, които са отдалечени от градовете и големите населени места. За повече подробности, вижте таблица 1.

По какъв начин публичната администрация подкрепя тези възможности за подобряване на управлението на риска? Създаване на нови възможности за публично-частни партньорства

Първо, за да се подобри прозрачността и достъпа до информация, препоръчваме публичната администрация да си сътрудничи с различни и всички участници, като предоставя систематични услуги, свързани с поддържане на бази данни, например сателитни данни (Vroege, et al., 2019).

Второ, новите възможности за публично-частно сътрудничество могат да бъдат използвани при предоставянето на физическа и онлайн инфраструктура в близост до стопанствата, за да се подобри обучението, трансфера на знания и сътрудничеството между тях. Публичните администрации могат да подкрепят асоциациите, организациите и участниците във веригата на доставка, като организират и поддържат центрове за обучение и информационни пътуващи програми в селските райони. Те могат също така да подкрепят разработването на уеб платформи и дигитализацията на мрежите на участниците и земеделските стопани, за да подобрят връзката в СС.

Трето, публично-частното сътрудничество с финансовите/застрахователните институции може да предложи решения за все още неудовлетворени потребности от услуги и продукти. От една страна, стопаните искат нови продукти, адаптирани към техните финансови нужди. И съответни политики биха улеснили, например предлаганите заеми като предложат мерки за намаляване на разходите по обслужването им или улеснят достъпа до гаранции. От друга страна, застрахователните компании са задължени да покриват все повече и нарастващи рискове. Подкрепата за достъпа и наличието на спътникови данни, би била от полза при разработването на подобрени застрахователни решения, базирани на дистанционно наблюдение (Vroege, et al., 2019).

Заклучение

В резултат на участието на голям брой и различни заинтересовани страни, работещи в различни селскостопански системи на Европа, сме разработили и предлагаме четири основни възможности за подобряване управлението на риска за постигане на устойчиви и стабилни селскостопански системи: 1) Ползена, достъпна и добре структурирана информация; 2) Професионално, адаптирано и широко разпространено обучение и съвети в земеделието и засилен трансфер на знания; 3) Разработване и разпространение на нови форми на сътрудничество между участниците в системата на селскостопанското производство; и 4) Нови / подобрени продукти и услуги, адаптирани към настоящите и бъдещи нужди на селскостопанските системи.

Много от тези предложения вече са част от практическите решения, но заинтересованите страни и участниците в селскостопанските системи смятат, че е необходимо те да бъдат подобрявани. Съществуващите инициативи могат да бъдат адаптирани, така че да отразяват по-добре специфичния контекст и нужди на селскостопанските системи. Финансовите институции, участниците във веригата на доставка и организациите на гражданското общество, като част от селскостопанските системи, трябва да положат усилия да разберат и да се учат от стопаните, а самите стопани могат също да се учат от тях. В резултат на това не само информацията, услугите и продуктите по-добре ще отговорят на потребностите на селскостопанските системи, но и ще се увеличат възможностите за сътрудничество между участниците в тях. Засиленото сътрудничество в системата ще даде възможност на вече съществуващи и на нови инициативи да достигнат до повече заинтересовани страни в СС.

Не само земеделските стопани, домакинствата и асоциациите на фермерите, но и участниците във веригата на доставка, финансовите институции, неправителствените организации и публичната администрация, трябва да се насърчават да бъдат част от възможностите за подобряване на управлението на риска за постигане на устойчиви и стабилни селскостопански системи.

Литература

Coopmans, et al. (2019) Report on analysis of biographical narratives exploring short- and long-term adaptive behavior of farmers under various challenges SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/05/SURE-Farm-D2.2-Report-on-analysis-of-biographical-narratives-report.pdf>

Finger et al. (2019) D1.5. Policy brief on farmer behavior and risk management. (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/09/D2.5.-Policy-Brief-on-farmer-adaptive-behaviour-and-risk-management.pdf>

Meuwissen et al. (2018). D1.5. Policy brief on resilience framework, scenarios and farm typology. Why the CAP should widen its approach to resilience (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2018/06/Policy-Brief-1-final.pdf>

Meuwissen et al. (2019). A framework to assess the resilience of farming systems. Agricultural Systems 176.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X19300046>

Spiegel et al. (2019) Report on farmers' perceptions of risk and resilience capacities – a comparison across EU farmers. (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/04/SURE-Farm-D.2.1-Report-on-farmers-perception-of-risk-and-resilience-capacities.pdf>

Urquhart et al. (2019) Report on farmers' learning capacity and networks of influence in 11 European case studies SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/07/D2.3-Report-on-farmers-learning-capacity-and-networks-of-influence.pdf>

Vroege, W., Dalhaus, T., Finger, R. (2019). Index insurances for grasslands – A review for Europe and North-America. Agricultural Systems 168, 101-111

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X18307200>

Таблица 1. Какво заинтересованите страни биха могли да направят за подобряване управлението на риска за постигане на по-висока устойчивост на селскостопанските системи

	Поток от информация	Обучения, съвети, обмяна на опит и знания	Обединяване на участниците в селскостопанската система	Нови по-целеве продукти и услуги
 Финансови институции	<p>Удобна за използване електронна страница, пригодена за стопаните и участниците във веригата на доставка. Актуализирана информация за финансовите рискове и финансовите продукти.</p> <p>Поддържане на специфичен раздел за финансиране на съвместни проекти в селскостопанските системи.</p> <p>Онлайн платформа за определяне и оценка на рисковете и налични продукти.</p>	<p>Служители, познаващи спецификата на селскостопанския сектор.</p> <p>Познания за процесите в селското стопанство от всички участници.</p> <p>Възможности консултантите да присъстват в селските райони.</p> <p>Рискове, знания за тях и дългосрочно финансово планиране, предоставени от обучаващи с изградени комуникационни и консултативни умения.</p> <p>Съвместни програми за обучение с други участници в селскостопанската система.</p> <p>Увеличаване на срещите лице в лице.</p> <p>Информационни, регулярни срещи с всички относно рискове, финансови услуги.</p>	<p>Използване на потенциални допълващи се ефекти между продуктите за финансиране и застраховане.</p> <p>Комбинирани финансови продукти / услуги, включващи различни участници във веригата на доставка: финансиране на съвместни търговски дейности.</p>	<p>Адаптиране на погасителните планове по кредити към паричните потоци в стопанството.</p> <p>Благоприятни условия за иновативни и/или екологични проекти.</p> <p>Използване на по-широки гаранции.</p> <p>По-лесен, автоматичен и дигитализиран достъп до финансови услуги (онлайн).</p> <p>Застраховки за покриване на нови рискове, свързани с околната среда и изменението на климата, разработени въз основа на сателитни данни.</p> <p>Въвеждане на нови параметри за оценка на профила на риска на клиентите.</p>
 Актьори по веригата за доставки	<p>Удобна за използване електронна страница, пригодена/разбираема за стопаните и участници във веригата на стойността.</p> <p>Актуализирана информация за нови технологии, продукти и съвместни инициативи и добри практики във веригата на доставка.</p>	<p>Служители с добри познания за спецификата на селскостопанския сектор.</p> <p>Знания за селскостопанските процеси от участниците във веригата на доставка.</p> <p>Обучения за устойчиви практики от обучаващи с умения за комуникация и консултации.</p> <p>Съвместни програми за обучение с други участници в селскостопанската система.</p> <p>Предоставяне на финансиране за експерименти.</p>	<p>Редовни срещи и работни семинари с асоциациите на земеделските стопани и участниците от цялата верига на доставка.</p>	<p>Разработване на цялостен договор по веригата на доставките, обхващащ всички участници</p> <p>Схеми за насърчаване на финансовите услуги</p>
 Асоциации и обединения на земеделски стопани	<p>Актуална онлайн информация за цени, технологии, политики, предизвикателства, добри практики за планиране финанси/управление, участници и представяне на алтернативи за сътрудничество и обмен на работни места.</p> <p>Актуална информация за храненето и ефекти за околната среда.</p> <p>Дни на отворени врати, публични събития и кампании.</p> <p>Нова целева група: университети /училища и заети в здравеопазване (обществено хранене).</p>	<p>Обучения за предизвикателствата, дългосрочното планиране на управлението и сътрудничество от специалисти с комуникационни и консултативни умения.</p> <p>Съвместни програми за обучение с други участници в селскостопанската система.</p> <p>Мрежа от обучени фасилитатори</p> <p>Консултативни експертни агенции</p> <p>Нови източници на квалифицирани обучаващи сред всички участници в селскостопанските системи.</p>	<p>Информация за участниците в селскостопанската система.</p> <p>Добри практики за сътрудничество.</p> <p>Мрежа от свързани селскостопански сектори на ниво държава и на ниво ЕС.</p> <p>Мрежа от участници във веригата на доставка.</p> <p>Създаване на съвместен обмен за работа на участниците в селскостопанските системи.</p>	<p>Стандартизирани правила за проследяване, обозначения за качество, транспорт, съхранение и продажби.</p> <p>Активно търсене на нови пазари.</p> <p>Проучване на хранителната стойност и въздействието върху околната среда.</p> <p>Наемане на комуникационни експерти.</p> <p>Подобряване на лобито.</p>

 Публичното сътрудничество следва да подкрепи и участва в посочените дейности